

verlaten, waar men toch al afgunstig was, daar hem, een buitenlander, de uitgave van het werk was opgedragen.

J. A. VAN DER LINDEN heeft later het werk van VAN DEN SPIEGHEL met de origineele platen van CASSERIUS en BUCRETIUS uitgegeven; deze editie verscheen in 1645 in folio bij JOHANNIS BLAEU te Amsterdam, die de oorspronkelijke koperplaten daarvoor gekocht had.

De schoonzoon van CASSERIUS, LIBERALIS CREMA, had een nagelaten werk van CASSERIUS „de formato foetu” in 1626 te Padua uitgegeven, met 10 kopergravures van FIALETTUS en VALLESIIUS; deze platen heeft VAN DER LINDEN ook bij zijn uitgave gevoegd, zoodat deze editie van VAN DEN SPIEGHEL’S werk 108 origineele platen van CASSERIUS en BUCRETIUS bevat.

Rekent men daar wederom de eene vernietigde plaat af, dan komt men op 107 platen en moet het deze uitgave zijn, waarop de Encyclopaedia medico Italiana doelt, waar zij schrijft: „Der iconographische Teil bildet ein Complex von 107 Tafeln”.

Onze geachte Bibliothecaris schrijft dus terecht, dat de Encyclopaedia niet geheel op de hoogte is.

Ik hoop hiermede de zaak duidelijk te hebben toegelicht en dank de redactie voor de plaatsing.

Amsterdam, 30 Juni 1905.

B. W. TH. NUIJENS.

HET RAPPORT OVER BESMETTELIJKE ZIEKTEN.

Het is met genoegen, dat wij kennis genomen hebben van de, in het voorlaatste n^o. van dit *Tijdschrift*, voorkomende correspondentie van Prof. FOKKER. De kern onzer meeningsverschillen laat zich nu beter omschrijven.

De commissie wenscht groote behoedzaamheid tegenover de tuberkelbacillen uit zieke organen afkomstig, geduchte vijanden als zij zich daar hebben betoond. ZHoogGel. ziet in deze echter natuurlijke vaccins, dienstbaar in den strijd van ons lichaam tegen de infectie van anderen, ons onbekenden oorsprong.

Evenmin echter als, zooals ZHoogGel. zou wenschen, het bewijs te voeren is, dat het juist de tuberkelbacillen van A. zijn, die B. hebben ziekgemaakt, kan het zijnerzijds worden bewezen, dat het juist die, in kleine hoeveelheden opgenomen tuberkelbacillen zijn, aan welke een immuniseerend vermogen mag worden toegeschreven. Wanneer inderdaad ubiquitair, saprophytisch levende tuberkelbacillen mochten worden aangetroffen, zij mogen heeten zuurvaste bacillen, grasbacillen, pseudotuberkelbacillen of anderszins, en wanneer aan hen de eigenschap wordt toegeschreven, dat zij in echte tuberkelbacillen kunnen worden veranderd, dan is er niets tegen, om juist aan die bacillen immuniseerende eigenschappen toe te dichten tegenover de andere die het zieke lichaam verlaten en hun virulentie hebben kenbaar gemaakt door de verwoesting, welke zij er zoeven in hebben aangericht. En zou ZHoogGel. zich daarbij willen beroepen op de uitkomsten van dierproeven, dan nemen wij ons argument gaarne terug, mits zijnerzijds ook bewijskracht worde toegekend aan de uitkomsten van andere dierproeven, waarbij het gelukte, bij cavia's door inhalatie, en bij apen door het nuttigen van de

baillen der humane tuberculose, longtuberculose te verwekken. Het zijn deze proeven vooral, die het standpunt der Commissie tegenover de tuberculose aanwezen, nadat zij tot de overtuiging was gekomen, dat het bij infectieziekten in het algemeen juist de infectiekiemen bevattende ziekteproducten zijn, welke als gevaarlijk dienen te worden aangemerkt. Of het hierbij een acute of chronische infectieziekte geldt, doet h. i. weinig ter zake. Ook in dit opzicht is het door ons aangehaalde omtrent de geschiedenis der malaria leerzaam en waarschuwend tevens. Ook deze, een chronische infectieziekte, kan langer dan één jaar na het oogenblik der infectie latent blijven, om dan pas, bijv. onder den invloed van verzwakkende factoren, door het optreden van acute koortsaanvallen van haar aanwezigheid te doen blijken. De steek van één enkele geïnfecteerde mug is reeds in staat, de ziekte te veroorzaken. Niet alleen door infectieproeven is de gevaarlijkheid van een malaria-mensch voor zijn omgeving gebleken, maar ook ingesleepte malarialijders zijn reeds herhaaldelijk voor het ontstaan van epidemieën verantwoordelijk gesteld. Het voldoen aan het verzoek van Prof. FOKKER om inlichtingen daaromtrent wordt ons gemakkelijk gemaakt, door het verschijnen, kort geleden, van het boek van SCHOO over „Malaria in Noord-Holland”, waarin de bladz. 212—216 aan dit onderwerp worden gewijd en eigen waarnemingen het elders in de literatuur medegedeelde aanvullen. Om niet te uitvoerig te worden, mogen wij den belangstellenden lezer zeker daarheen wel verwijzen.

Waarom wij desniettegenstaande deze ziekte niet in de wet opgenomen wenschten te zien, argumenteerden wij met enkele woorden reeds in ons Rapport. Was de tuberculose een even goedaardige ziekte, als de febris tertiana *benigna*, zooals zij zich hier vertoont, zeker zouden wij tegenover haar hetzelfde standpunt hebben ingenomen. Het is de nood, die tot handelen dwingt. Daar dit zoo min als bij malaria, bij lepra het geval is, mag ons advies in zake deze ziekte evenmin als een inconsekwente daad worden aangezien. En dan herhalen wij, dat de door ons aanbevolen maatregelen, welke in cursief gedrukte letters op blz. 1573—1575 in dit *Tijdschrift* zijn vermeld, den ernst van den toestand in aanmerking genomen, ons niet overdreven of onmensschelijk voorkomen en dat het „moral insanity” mag heeten, wanneer een leek, ondanks de herhaaldelijk aangewende hulpmiddelen der overreding, voortgaat, met achteloos met zijn sputum om te gaan. Het verwijzen naar de wet kan veel nut stichten. Vele leeken noemen tegenwoordig mazen niet besmettelijk meer, omdat zij uit de wet is geschrapt. Omgekeerd zal c. q. het argument, dat tuberculose in de Wet tegen Besmettelijke Ziekten is opgenomen en preventieve maatregelen tegen het besmettingsgevaar zijn voorgeschreven, ons betoog tegenover hen klem kunnen bijzetten. Dat het daarbij inderdaad ooit tot „isoleeren” zou komen, gelooven wij zelf niet; maar de oppositie, die, zooals wij ook zijdelings hebben kunnen bemerken, het verschrikkelijke woord, in de toelichting op den door ons geadviseerden maatregel der aangifte alleen reeds gebezigd, heeft opgewekt, bewijst wel, dat wij de macht van dat woord niet hebben onderschat.

Ofschoon er zelf wel degelijk van overtuigd zijnde, dat ons weten slechts van tijdelijken aard is, meenen wij desniettegenstaande, dat onze handelingen in overeenstemming dienen te zijn met den stand der wetenschap, zooals die zich op den huidigen dag aan ons begrip vertoont. Wanneer dan ook

ons Rapport eerst op de volgende Algemeene Vergadering ter sprake zal komen, wenschen wij niets liever, dan dat nieuwe onderzoekingen op het gebied der tuberculose onze begrippen omtrent de wijze der infectie zoodanig hebben opgeklaard, dat er van meeningsverschillen geen sprake meer kan zijn en voor ons allen de weg der bestrijding dezer ziekte duidelijk zal zijn aangewezen.

A. VAN DER SCHEER, *Rapporteur.*

R. DE JOSSELIN DE JONG.

HET OVERBRENGEN VAN KRANKZINNIGEN DOOR VERPLEGEND PERSONEEL.

In het 2de jaarverslag van het Algemeen Provinciaal-, Stads- en Academisch Ziekenhuis te Groningen vindt de verslaggever op pag. 21 en 22 de gelegenheid mede te deelen, dat thans de krankzinnigen van het Ziekenhuis te Groningen uit worden overgebracht naar krankzinnigengestichten door verplegend personeel. Duidelijk wordt gemaakt, waarom deze wijze van overbrengen beter is dan die door politiedienaren, al zijn deze ook in politiek.

De verslaggever laat op die mededeeling volgen: (pag. 22) „Waar het Ziekenhuis te Groningen is voorgegaan, daar mogen spoedig vele anderen volgen!”

De verslaggever is terecht trotsch op de invoering van dien maatregel. Ik moet hem echter teleurstellen in zijn meening, dat in deze de victorie van Groningen is uitgegaan. Zonder te beweren, dat het Buiten-Gasthuis daarin is voorgegaan, moet ik hem opmerken, dat volgens menschenheugenis de krankzinnigen van dat Gasthuis uit door verplegend personeel naar krankzinnigengestichten werden gebracht. En deze geheugenis is niet kort. Onder mijn voorganger VAN DEVENTER bestond dit goede gebruik reeds; dit wist ik bij ervaring. Ik informeerde bij Dr. S. VAN DER HORST, die van 1873—1878 het geneeskundig hoofd was van het Buiten-Gasthuis, en deze schreef mij, dat in dien tijd de krankzinnigen nooit anders dan met verplegend personeel naar Meerenberg zijn gebracht.

Dr. J. ZEEMAN, die omstreeks 1850 in het Buiten-Gasthuis werkzaam was, deelde mij nog mede, dat ook in dien tijd het transport door verplegend personeel geschiedde.

Dit wat het eerste lid der exclamatie betreft. Thans iets over het 2de lid: „daar mogen spoedig vele anderen volgen!”

Waar de verslaggever een dergelijke voor die „vele anderen” niet vleien den wensch uitspreekt, mogen wij verwachten, dat hij zich beter dan in het eerste lid van zijn zegekreet heeft overtuigd van de rechtmatigheid van zijn uitroep.

Ik vraag hem dus, van hoeveel ziekenhuizen in Nederland hem, toen hij zijn verslag schreef, bekend was, dat evenals tot voor kort te Groningen, aldaar de slechte gewoonte nog bestond krankzinnigen door politiebeamten naar een krankzinnigengesticht over te brengen?

Hij zal het met mij eens zijn, dat ook het schrijven over de geschiedenis der krankzinnigenverpleging nauwgezette studie vereischt.

Amsterdam, 12 Juli 1905. Wilhelmina Gasthuis.

J. KUIPÉR.